

BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMA PERFORMANSI VE MAKRO EKONOMİK KOŞULLARIN ETKİLERİ

Dr. Can Fuat Gürlelel

Bursa'daki 250 büyük firma çalışması Türkiye'nin ekonomik açıdan en önemli şehirlerinden biri olan Bursa'daki firmaların performanslarını uzun yıllardır ayrıntılı olarak ortaya koymaya devam etmektedir. Firmaların performansları öncelikle kendi yönetim ve rekabet yeteneklerine bağlı olarak şekillenmekle beraber makro ekonomik koşulların da belirleyici etkisi bulunmaktadır. Firmaların makro ekonomik koşullardan tamamen bağımsız olarak performans göstermeleri mümkün değildir. Bu itibarla Bursa'daki 250 büyük firmanın performansları ile makro ekonomik koşullar arasındaki ilişkileri öne çıkarmayı hedefleyen bir analiz yapılmaktadır. Bu analizde son yedi yılın göstergeleri değerlendirilmektedir. Bu dönem dünyada ve Türkiye'de makro ekonomik koşulların önemli dalgalanmalar gösterdiği bir dönemdir. 2013 yılı da benzer özellikleri ile küresel ölçekte firmaların performanslarını etkilemiştir. Doğal olarak Bursa'daki firmalar da bu etkileri çeşitli ölçülerde hissetmişlerdir.

1.SON YILLARIN DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE MAKRO EKONOMİK KOŞULLARI

Son yılların makro ekonomik koşulları ortaya konulurken hem dünya hem de Türkiye'deki gelişmeler değerlendirilmektedir. Nitekim Bursa ekonomisi ve özellikle sanayi ihracatı dayalı bir kapasite oluşturmuş ve dış pazarlar ağırlıklı çalışan sektörlerle sahip bulunmaktadır. Bu itibarla dünya ekonomisindeki ve Bursa'nın ihracat pazarlarındaki ekonomik koşullar Bursa'daki 250 büyük firmanın performansı üzerinde en az Türkiye'deki makro ekonomik koşullar kadar belirleyici olmaktadır.

Dünya ekonomisi 2007 ve 2008 yıllarını küresel krizin ayak sesleri ile geçirmiş, dünya ekonomisi yavaşlamaya başlamış, ancak dünya ticareti 2008 yılında tarihi büyüklüğe ulaşmıştır. 2009 yılında küresel kriz ile birlikte dünya ekonomisi ve dünya ticareti hızla daralmıştır. 2010 ve 2011 yıllarında ise küresel kriz sonrası dünya ekonomisi ve

ticaretinde beklentilerin üzerinde hızla bir toparlanma yaşanmıştır. Ancak 2012 yılından itibaren toparlanma hız kesmeye başlamış ve dünya ekonomisi ile ticaretinde büyümeler giderek yavaşlamıştır. 2012 yılında dünya ekonomisi yüzde 2,4, dünya ticareti ise sadece yüzde 0,2 oranında büyüebilmiştir. Bu dönem içinde Avrupa Birliği krizden en çok etkilenen bölge olmuştur. Uzun süreli bir resesyon içinde kalan AB'de iç pazar ve ihracat olanakları daralma eğilimine girmiştir.

2013 yılında ise dünya ekonomisi yüzde 2,4 ile beklentilerin altında büyümüştür. Dünya ticaretindeki büyüme ise yüzde 2,0 ile yine oldukça zayıf kalmıştır. Gelişmiş ülkelerde işsizlik azalmaya başlamıştır. Avrupa Birliği ekonomisi resesyondan çıkmıştır. ABD'de parasal genişleme sona ermeye başlamıştır.

Türkiye ekonomisi de son yıllarda yılda dünya ekonomisine benzer bir gelişme göstermiştir. Küresel krizin başladığı 2008 yılında büyüme sadece yüzde 0,7 olurken, küresel kriz yılı 2009'da ekonomi yüzde 4,8 küçülmüştür. 2010 ve 2011 yıllarında hızlı bir toparlanma yaşanmış ve büyüme oranları yüzde 9,2 ve yüzde 8,8'e yükselmiştir. Ancak hızlı büyümelerin ortaya çıkardığı fiyat ve finansal istikrarsızlık risklerini kontrol etmek için 2012 yılında ekonomide soğutma ve dengeleme politikaları uygulanmış ve büyüme yüzde 2,2'ye kadar gerilemiştir.

Türkiye ekonomisinde ise büyüme hızlanmış ve ekonomi yüzde 4,1 oranında büyümüştür. İhracat yüzde 0,6 azalmış, işsizlik ise yüzde 9,7'ye yükselmiştir.

2013 yılı için değerlendirme yapılırken dünya ekonomisi ve ticareti ile Türkiye ekonomisindeki bu gelişmeler göz önünde bulundurulmalıdır.

Nitekim Bursa, küresel pazarlara yönelik üretim kapasitesine ve rekabet gücüne sahip olup Türkiye'nin en önemli sanayi merkezlerinden biri olmayı sürdürmektedir.

Bu özelliği nedeniyle 2013 yılında özellikle AB ve gelişmiş ekonomilerdeki toparlanma ile Türkiye ekonomisindeki büyüme Bursalı firmaların ciro, satış ve ihracat performanslarını olumlu etkilemiştir.

Küresel mali piyasalarda yaşanmaya başlanan mali sıkılaşma ile döviz kurlarının ve faizlerin artması ise Bursalı firmaların kar performanslarını olumsuz etkilemiştir.

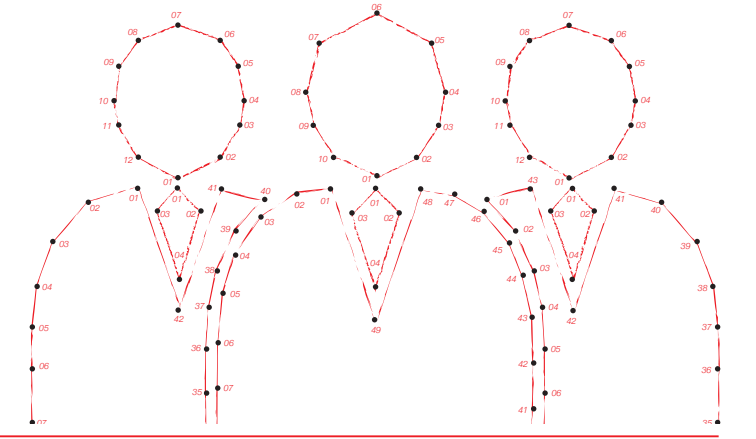
2.BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMANIN TEMEL GÖSTERGELERİNDEKİ PERFORMANS İÇİN DEĞERLENDİRME

Bursa'daki 250 büyük firmanın temel göstergeleri ile bu temel göstergelerdeki nominal ve yıllık TÜFE oranı ile arındırılmış reel büyüme oranları Tablo.1 ve Tablo.2 'de sunulmaktadır.

250 büyük firmanın satışları ekonomik büyümede yaşanan dalgalanmalardan önemli ölçüde etkilenmektedir. 2008 yılındaki yavaşlamaya rağmen göreceli pozitif bir performans ardından satışlar 2009 yılında nominal ve reel olarak küçülmüştür. 2010 ve 2011 yıllarında ise hızlı ekonomik büyüme ile satışlarda da nominal ve reel olarak iki haneli büyümelere ulaşılmıştır. 2012 yılında ise içeride ve dışarıdaki ekonomik yavaşlama satışların reel olarak yüzde 0,82 küçülmesine yol açmıştır. 2013 yılında ise satışlar göreceli ekonomik toparlanmaya bağlı olarak yüzde 8,05 ve reel olarak yeniden pozitif artış göstermiştir.

Yaratılan katma değer ile ekonomik büyüme hızları arasında da doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Hızlı ekonomik büyüme yıllarında 250 büyük firma 2010 ve 2011 yıllarında olduğu gibi yarattıkları katma değeri iki haneli oranlarda büyütebilmektedir. (Bu ilişki diğer yönü ile de çalışmaktadır; firmaların yarattığı katma değer arttıkça milli gelir daha hızlı büyümektedir). 2012 yılında yaratılan katma değer reel olarak yüzde 0,85 küçülmüştür. Ekonomik yavaşlama katma değer yaratma gücünü sınırlamıştır. 2013 yılında ise yaratılan katma değerde yüzde 13,30 ile önemli bir artış sağlanmıştır. Bu artış ekonomideki büyümeyi de desteklemiştir.

Firmaların toplam aktifleri ile ölçülebilecek ölçeklerindeki büyüme ile yine ekonomik

büyüme arasında doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Ekonominin yüzde 4,8 küçüldüğü 2009 yılında firmaların aktif büyüklüğü de reel olarak yüzde 1,55 küçülmüştür. 2010 ve 2011 yıllarında ise daha hızlı aktif büyümeleri ortaya çıkmıştır. 2012 yılında ise toplam aktiflerin reel olarak sadece yüzde 0,35 artarak geçen yıl ile hemen aynı kaldığı görülmektedir. 2013 yılında ise toplam aktifler yüzde 17 büyümüştür.

İhracat Bursa'daki 250 büyük firma performansı için çok önemli bir göstergedir.

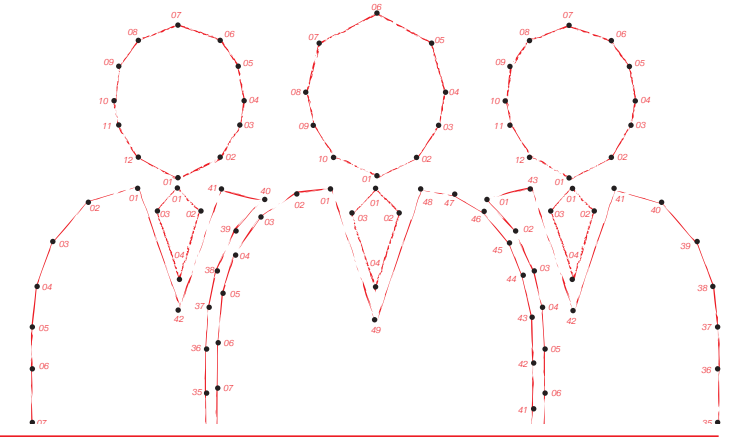
Bursa, İstanbul'dan sonra en çok ihracat gerçekleştiren ikinci il konumundadır ve bunun da arkasında ihracatçı firmaları yer almaktadır. 250 büyük firmanın ihracatı 2008 yılında 10,53 milyar dolara ulaşmıştır. 2009'daki küresel koşullar ile ihracatta önemli bir daralma yaşanmıştır. 2008 yılı ihracatı ancak 2011 yılında 10,69 milyar dolar ile geçilebilmiştir. Ancak 2012 yılında özellikle küresel ticaretteki yavaşlama ve AB pazarındaki durgunluk ile birlikte ihracat 10,27 milyar dolara gerilemiştir. 2013 yılında ise özellikle Avrupa Birliği'nin yeniden

büyümeye başlaması ile birlikte ihracat bu kez artış göstermiş ve 10,69 milyar dolara yükselmiştir.

Ortalama çalışan sayısı da 2008 ve 2009 yıllarında geriledikten sonra 2010 ve 2011 yıllarında hızla toparlanmıştır. 2012 yılındaki ekonomik yavaşlamaya rağmen istihdam artışı sürdürülmüş, ancak artış hızı yavaşlamıştır. 2013 yılında ise ekonomik büyümenin de katkısı ile istihdam artışı sürdürülmüş ve son yedi yılın en yüksek istihdam sayısına ulaşılmıştır.

TABLO.1 BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMA TEMEL GÖSTERGELERİ

YILLAR	SATIŞLAR MİLYON TL	KATMA DEĞER MİLYON TL	SERMAYE MİLYON TL	AKTİFLER MİLYON TL	V.Ö KAR MİLYON TL	İHRACAT MİLYON DOLAR	ORTALAMA ÇALIŞAN SAYISI	ÜRETİMDEN SATIŞLAR MİLYON TL
2007	30.077,1	4.521,2	10.269,5	21.618,9	1762,9	8.488,8	105.763	23.283,2
2008	34.223,7	4347,1	10.008,7	24.723,3	977,6	10.526,8	103.355	25.911,3
2009	33.785,1	4.458,1	11.159,2	25.930,5	1.369,6	8.419,0	96.603	25.317,9
2010	40.594,0	5.672,6	12.498,9	30.493,1	2.113,6	9.697,7	103.665	29.923,1
2011	51.488,5	6.705,0	13.575,7	36.470,6	2.340,2	10.694,7	119.516	37.980,9
2012	54.214,2	7.395,4	15.260,8	38.851,4	2.741,9	10.265,5	122.203	37.830,0
2013	58.576,4	8.378,9	16.443,9	45.454,4	2.465,9	10.697,1	125.434	41.875,4

TABLO.2 BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMANIN TEMEL GÖSTERGELERİNDE

YILLAR	SATIŞLAR		KATMA DEĞER		AKTİFLER		V.Ö KAR		EN-FLASYON TÜFE%	MİLLİ GELİR BÜYÜME %
	NOM	REEL	NOM	REEL	NOM	REEL	NOM	REEL		
2008	13,79	3,39	-3,21	-12,06	14,36	3,91	-44,55	-50,36	10,06	0,7
2009	-1,28	-7,33	2,55	-3,74	4,88	-1,55	40,10	31,51	6,53	-4,8
2010	20,15	12,92	27,24	19,59	17,60	10,53	54,32	45,04	6,40	9,2
2011	26,84	14,84	18,20	7,02	19,60	8,28	10,72	0,24	10,45	8,8
2012	5,29	-0,82	10,29	3,89	6,53	0,35	17,17	10,37	6,16	2,2
2013	8,05	0,61	13,30	5,49	17	8,94	-10,09	-17,50	7,40	4,1

250 büyük firmanın karlılıkları ise sadece ekonomik büyümeden değil, doğal olarak fiyatlardan, maliyetlerdeki ve girdi fiyatlarındaki değişikliklerden, faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalardan etkilenmektedir.

Bu itibarla, 250 büyük firmanın 2008 yılı karları 2007 yılına göre nominal ve reel olarak yarıya yakın oranda azalırken, ekonomide küçülme yaşanan 2009 yılında ise tam tersine çok yüksek hızlarda artmıştır. Döviz kuru dalgalanmalarının karlılık üzerindeki

etkileri 2008 ve 2009 yıllarında görülmektedir. 2010 yılında karlarda artış hızlanarak sürmüştür. 2011 yılında ise ekonomideki hızlı büyümeye rağmen karlarda reel artış bu kez sadece yüzde 0,24 'de kalmıştır. 2012 yılında ise ekonomideki önemli yavaşlamaya karşın bu kez karlar reel olarak yüzde 10,37 artmıştır. Karlılık oranı 2007 yılında yüzde 5,86 ile en yüksek, 2008 yılında ise yüzde 2,86 ile en düşük oranlarını gerçekleştirmiştir. 2011 yılında yüzde 4,56'ya gerileyen karlılık oranı 2012 yılında yüzde 5,06'ya yükselmiştir.

2013 yılında ise küresel mali piyasalarda yaşanmaya başlanan mali sıkılaşma ile döviz kurlarının ve faizlerin artması bu kez Bursalı firmaların kar performanslarını olumsuz etkilemiştir. Nitekim 2012 yılında ilk 250 büyük firma içinde 222 firma kar ederken, 2013 yılında kar eden firma sayısı 210'a inmiştir. Karlılık oranı da yüzde 4,21'düşmüştür.

TABLO.3 BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMANIN KARLILIK GÖSTERGELERİ

YILLAR	V.Ö KAR MİLYON TL	KARLILIK ORANI YÜZDE	KAR EDEN FİRMA SAYISI	KAR EDEN FİRMALARIN TOPLAM KARIMİLYON TL	KAR EDEN FİRMALARDA ORTALAMA KAR MİLYON TL	ENFLASYON TÜFE%	MİLLİ GELİR BÜYÜME %
2007	1762,9	5,86	225	1.924,7	8,55	8,39	4,7
2008	977,6	2,86	195	1.536,9	7,88	10,06	0,7
2009	1.369,6	4,05	212	1.635,3	7,71	6,53	-4,8
2010	2.113,6	5,21	222	2.318,4	10,44	6,40	9,2
2011	2.340,2	4,56	203	2.594,0	12,78	10,45	8,8
2012	2.741,9	5,06	222	3.115,0	14,03	6,16	2,2
2013	2.465,9	4,21	210	2,936	13,98	7,40	4,1

3.BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMANIN TEMEL GÖSTERGELERİNE İLİŞKİN SEÇİLMİŞ ORANLAR İÇİN DEĞERLENDİRME

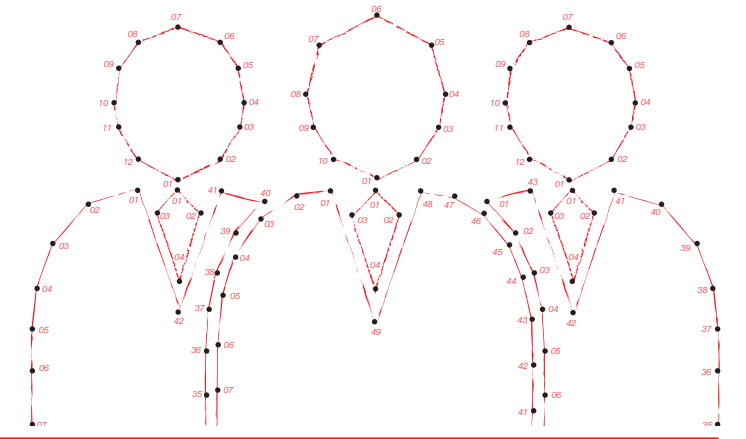
Bursa'daki 250 büyük firmanın temel göstergelerine ilişkin olarak seçilmiş üç oran ile değerlendirmeler yapılmaktadır. İlk seçilmiş oran olan üretimden satışların toplam satışlara oranının yıllar itibariyle gerilemesi 2013 yılında tersine dönmüştür. 2007 yılında yüzde 77,41 olan oran 2012 yılında yüzde 69,78'e kadar düştükten sonra, 2013 yılında tekrar yüzde 71,49'a yükselmiştir. Firmalar 2013 yılında dalgalan-

maların artması ile birlikte daha çok kendi üretimlerinden satışlara yönelmiştir.

İkinci seçilmiş oran olan ihracatın toplam satışlar içindeki payı ise 2008 yılında yüzde 39,95 ile zirveye ulaştıktan sonra gerilemiş ve 2012 yılında yüzde 34,08'e kadar inmiştir. Ancak özellikle AB pazarındaki toparlanma ile ihracat olanaklarının genişlemesi sonucu ihracatın payı 2013 yılında yeniden artmış ve yüzde 34,87'ye yükselmiştir.

Üçüncü seçilmiş oran olan yaratılan katma değer/satışlar oranı ise 2007 ile 2012 yılları arasında birbirine çok yakın gerçekleşmiştir.

Bununla birlikte 2013 yılında bu oran yüzde 14,30'a yükselmiştir. Karlardaki mutlak gerilemeye rağmen katma değer oranındaki artış başarıdır. Katma değer 2007 yılından sonraki en yüksek oranına ulaşmıştır. Bu artış Bursa'da iktisadi faaliyet kollarının katma değer yapısında değişimin ve katma değer yaratma gücündeki artışın ilk işareti olarak görülmelidir. Ancak bu değişimin ve artışın teyit edilmesi için önümüzdeki yılların katma değer verisi yakından izlenmelidir.

TABLO.4 BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMANIN TEMEL GÖSTERGELERİNE İLİŞKİN SEÇİLMİŞ ORANLAR

YILLAR	ÜRETİMDEN SATIŞLAR/TOPLAM SATIŞLAR %	İHRACAT/TOPLAM SATIŞLAR %	KATMA DEĞER/SATIŞLAR %
2007	77,41	36,97	15,03
2008	75,71	39,99	12,70
2009	74,94	38,62	13,20
2010	73,71	36,07	13,97
2011	73,77	34,90	13,02
2012	69,78	34,08	13,64
2013	71,49	34,87	14,30

